

Verzameling Boot: tussen Tasmanië en Twente¹

Hélène J.M. Winkelman

Oktober 1996. Dr. J.A.P.G. Boot (*1905) wordt een eredoctoraat van de Universiteit Twente verleend vanwege zijn grote verdienste op het gebied van de geschiedschrijving over Twente. Niet alleen schreef hij talrijke artikelen in het historische vaktijdschrift *Textielhistorische Bijdragen THB*; ook verzamelde hij ongeveer 16.000 boeken en tijdschriften waaronder vele titels die handelen over deze regio. Wat de plannen waren van de eredoctor meldde *UT Nieuws* in een speciale uitgave uitgebracht ter gelegenheid van dit heuglijk feit: 'De komende tien jaar wil hij besteden aan het maken van een catalogus van zijn boeken en het schrijven over de Twentse textielgeschiedenis.'²

Februari 1999. De Centrale Bibliotheek van de Universiteit Twente (CBUT) ontvangt de vanuit Tasmanië verschepte verzameling Boot. Ook Jan Boot komt naar Nederland. Als hobby houdt deze in Den Haag geboren en in Rotterdam gestudeerd hebbende bedrijfseconoom zich al meer dan zestig jaar bezig met de geschiedenis van de textiel³ en breder nog historische geografie.

Zijn aanwezigheid – of hij hier voorgoed zal zijn, is nog onbekend – was aanleiding voor de redactie van *THB* om de eredoctor, sinds 1977 ook erelid van de Stichting Textielgeschiedenis, te vragen naar een stand van zaken.

Na het bezoek aan Boot namen Siebe Rossel, Hélène Winkelman en Margriet Winkelmolen in hun functies als beheerders c.q. conservators van andere 'textielboekencollecties' een kijkje bij de boeken die inmiddels keurig in het gelid staan opgesteld in het geklimatiseerde magazijn van de Universiteitsbibliotheek Twente.

1. Vraaggesprek met dr. J.A.P.G. Boot in Holten op 29 juni 1999

'Iedere boekenverzamelaar wordt een maniak. Er komt bij ieder van hen het ogenblik dat zijn liefde voor bandjes uitgroeit tot een manie. Toch zijn juist uit particuliere collecties de beroemde, grote bibliotheken ontstaan'.⁴

In 1956 (Jv St Textielgeschiedenis) heeft u een soort programma voor toekomstig onderzoek opgesteld, aldus een citaat van Van Schelven in THB 36(1996)146-148. In dezelfde THB volgt een overzicht van de 14 artikelen met verschillende onderwerpen uit de periode 1750-1850, die zijn verschenen in de THB, waarvan de eerste uit 1963 is en de laatste uit 1986. Welk onderzoek doet u momenteel?

Er zijn een aantal onderwerpen die mij nog interesseren. Een briefwisseling die handelt over de import van de stoomketel uit Engeland, een index op en transcriptie van een Almeloos koopmansboek rond 1600, de persoon Ainsworth, de invoering van het mechanisch spinnen in de Elzas. Ik heb de tijd moet u weten. Ik ben van 1905.

Uw werk heeft niet dikwijls een sociale invalshoek, terwijl er in de relaties werkgevers-werknemers veel is gebeurd in Twente. Wat is daarvan de reden?

Mijn vraag was en is nog steeds: hoe en waarom kan het werken? Dus niet zozeer: hoe werkt het zo rechtvaardig mogelijk. Bijvoorbeeld lonen. Die moet je vergelijken met die van concurrenten. We kunnen mensen alleen maar werk geven als ze kunnen concurreren met de rest van de wereld. Men moet geld kunnen verdienen. Met idealen en goede bedoelingen bereik je soms net het verkeerde. Het zijn economische onderwerpen. De contacten met de Stichting Textielgeschiedenis en het plan om regelmatig te publiceren zijn overigens in de vijftiger jaren ontstaan.

*Hoe staat u tegenover het huidige onderzoek naar de Twentse textielgeschiedenis? Tegenwoordige artikelen zijn moeilijk; het gaat over moeilijke onderwerpen. Ik neem kennis van wat er wordt gepubliceerd via aankondigingen in tijdschriften. Ik heb vele abonnementen lopen, in het Nederlands, maar ook buitenlandse bijvoorbeeld *Entrepreneurial History*.*

Ik ben niet zo bekend met onderwerpen uit de moderne tijd, meer met de begintijd van de textiel in Twente. Ik waag mij ook niet aan uitspraken over toekomstige richtingen binnen het textielhistorische onderzoek.

*U heeft samen met Blonk het boek *Van smiet- tot snelspoel geschreven*. Hoe kwam dat contact tot stand?*

Er was een goede samenwerking met 'meneer' Blonk. Hij was een bijzonder denkend mens. Hij liet me kennismaken met de activiteiten in

het verleden van de Nederlandse Handelsmaatschappij (NHM) en de met een uitstekende spreekgave behebte Willem de Clerq. Bij de anti-quaar Max Elte heb ik Blonk ontmoet in de jaren vijftig, toen ik weer eens in Nederland was.

Hoe is de uw collectie, de collectie Boot gevormd?

In 1935 emigreerde ik voor Philips als accountant naar Sydney, Australië, met slechts 30 boeken!⁵ In eerste instantie schafte ik vooral boeken over de textiel in Twente aan. Later boeide mij de ontwikkeling van Nederlandse steden en het aangrenzende Duitse textielgebied alsmede in Engeland, Frankrijk en Italië. Via textiel kregen ook andere thema's mijn belangstelling. Zo kwam ik bijvoorbeeld bij archeologie terecht via het spinsteenkje.

Het zijn veelal Nederlandse onderwerpen. Op welke wijze verwierf u – wonend in Tasmanië – deze boeken?

Begin jaren vijftig was ik voor de eerste keer een half jaar terug in Nederland. Ik had goed verdiend met mijn eigen bedrijf in huurkoopfinanciering. Tegenwoordig is dat een courante vorm van voorfinanciering, maar in 1939 – toen ik er mee begon in Tasmanië – een geheel nieuw verschijnsel. Ik kocht voor een half miljoen gulden op veilingen en bij antiquariaten zeldzame uitgaven uit particuliere collecties, bijvoorbeeld de Atlas van Blaeu, stedenbeschrijvingen, de Encyclopédie Méthodique. Vooral adellijke families moesten vanwege naoorlogse financiële tekorten verkopen. Het contact met Nederlandse antiquaren is begon met name met Martinus Nijhof, Van Stockum en Max Elte in Den Haag. Ik werd ook wel wat geholpen door het toeval. Ik had belangstelling voor bepaalde publicaties die anderen niet kenden. Zo kwam een kavel *Tijdschrift voor Nijverheid* vanaf 1830 tot 1880 onder de hamer waar anderen geen belangstelling voor toonden. Ik had daarmee de reeks compleet voor honderd gulden, maar niet gebonden! Het binden kostte tientallen malen dat bedrag.

U was en bent in uw vrijetijd in Tasmanië altijd bezig met eigen onderzoek in uw eigen bibliotheek. Hoe vindt u wat u zoekt? Heeft u een toegang gemaakt op de 20.000 boeken?

In de vroege ochtenduren maakte ik zelf getypte cataloguskaartjes. Aanvankelijk geordend naar een drietal groepen grondstoffen katoen, linnen, zijde. Dat is uitgegroeid tot circa 60 verschillende thema's.

Heeft u ooit overwogen om textilia of objecten te gaan verzamelen?

Dat niet. Wel ontmoette ik tijdens mijn zakenreizen mensen die ook in-

teresse hadden in economische geschiedenis. Eén privé-verzamelaar was een Engelsman die 'spinning jenny's' en 'slubbing billy's' bezat. Van hem heb ik zijn catalogus in mijn boekencollectie.

Uw collectie is nu in Enschede. Waarom daar?

Ik heb de collectie opgebouwd voor mezelf. Ik wil dat deze in de toekomst voor een breed publiek beschikbaar komt in een professionele bibliotheek. Mijn voorkeur was een universitaire omgeving, opdat het wetenschappelijk wordt gebruikt. En Twente had de voorkeur vanwege de textielgeschiedenis.

Een ander voorbeeld van mijn wens tot 'toegankelijke kennis tot genot van velen' is een schilderij van een wintertafareel met sneeuw en ijspret van Breughel (de zoon) waar ik veertig jaar met plezier naar heb kunnen kijken. Dat is zo oer-Hollands en dat zou misplaatst zijn in een kamer van een particulier verzamelaar die als enige daarvan kan genieten. Dat heb ik geschonken aan een Nederlands museum.

In de universteitsbibliotheek Twente heb ik een eigen kamer en ik ben hier vanuit Holten dichtbij de collectie om zo mijn textiel-historische liefhebberij te kunnen blijven botvieren.

Alles in de hoop dat ik iets van waarde zal hebben achtergelaten.

2. De verzameling Boot bij de Universiteit Twente

'De bibliotheek bestaat ab aeterno. Zij zal blijven bestaan: verlichtend, eenzaam, oneindig, volmaakt, onbewegelijk, gewapend met kostbare delen, overbodig, onuitroeibaar, geheim.'⁶

De notarisakte met de schenking was al opgesteld in 1976. Hierin schenkt Boot zijn waardevolle collectie aan dé wetenschappelijke instelling in het voormalige kerngebied van de Nederlandse katoennijverheid: Twente. Vanaf het passeren van de akte heeft Boot op Mount Wellington te Tasmanië zijn eigenhandig opgebouwde verzameling in bruikleen van de UB Twente gehad.⁷

Als de ongeveer 16.000 titels uit de collectie Boot uiteindelijk zijn ontsloten in de Nederlandse centrale catalogus dan zal het onderzoek naar het industriële verleden een nog grotere vlucht kunnen nemen, temeer nog door de, ook tot de collectie behorende 'Verzameling Textielnamen'. Dit is een zeer omvangrijke en minitieuze documentatie over textielnamen uit de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw, door Boot tijdens zijn langjarige archief- en literatuuronderzoek bijeengebracht. Deze verzameling was bedoeld als aanvulling op het werk van Max Heiden, maar is meer dan een aanvulling geworden, daar Heiden

te veel berust op de Franse Encyclopedie. De gegevens uit deze Encyclopedie waren niet altijd in overeenstemming met de in Frankrijk gangbare praktijk. Bovendien was er wat betreft de grondstoffen een groot verschil in soorten en prijzen, hetgeen zich na het weven vertaalde in stoffen met geheel verschillende eigenschappen. Deze bronnentoegang tot de collectie Boot zal waarschijnlijk mogelijk zijn na de zomer 2000 en dan alleen voor serieuze onderzoekers met de toestemming van de bibliothecaris of zijn gemandateerden. Dat is in de notarisakte gesteld.

Hoe dan ook, een mijlpaal voor het textielhistorische onderzoek is geplaatst nu Nederland een waardevolle, raadpleegbare collectie rijker is geworden. De ontsluiting zal gebeuren volgens landelijke normen. Een voorzichtige schatting is dat circa 4.000 banden uit de collectie Boot exclusief over de textiel handelen.

De UT beschikte reeds over 3.500 werken over de economische, sociale en technische aspecten van de textiel hoofdzakelijk uit de periode 1900-1965, oorspronkelijk bezit van de Openbare Bibliotheek Enschede. Hierin bevinden zich ook kleurstofstalenboeken.

Voorts heeft Dr. A.L. van Schelven in zijn tijd als lector techniek geschiedenis vele bedrijfsbibliotheken uit de Twentse textiel voor het nageslacht weten te redden en bij de universiteitsbibliotheek ondergebracht. Vooral de branchetijdschriften en personeelsbladen leveren interessante informatie.⁸

3. De andere meest belangrijke vindplaatsen voor textielhistorische bronnen

Literatuur op dit gebied is te vinden in het Nederlands Textielmuseum in Tilburg en de Economisch-Historische Bibliotheek bij het IISG/NEHA te Amsterdam. Met de kostuum- en kledingcollecties van het Centraal Museum Utrecht, Gemeente-museum Den Haag (de collectie van het voormalig Kostuummuseum aan het Lange Voorhout) en streekdrachten van het Openluchtmuseum in Arnhem kunnen objecten in context met de literatuur worden bestudeerd. Ook de collectie Volkenkunde van het Meertens Instituut alsmede de Nederlandse Kostuumvereniging, beide te Amsterdam, kunnen meer verklaren op textielgebied, in de zin van het kleedgedrag door de eeuwen heen.⁹

In de afgelopen 10 jaar zijn een aantal handzame gidsen tot stand gebracht die een goed overzicht geven van raadpleegbaar materiaal. In A.J. de Graaf, I. Grunnill en G.J.S.N. Stam (red.), *Textiel in de breedte. Wie doet wat met historisch textiel*. Textieldag gehouden op 8 december 1994 in het Haags Gemeentemuseum te 's-Gravenhage (TC Amsterdam juni

1997) presenteren acht organisaties zich. Een overzicht van bewaard gebleven historische bedrijfsarchieven is *Textiel, Kleding, Leder-, Schoen- e.a. Lederwarenindustrie*. Een geschiedenis en bronnenoverzicht (NEHA Amsterdam 1993) met een inleiding van A.L. van Schelven.

Kortom, er zijn genoeg bronnen toegankelijk en gidsen beschikbaar voor textiel-historisch onderzoek in al haar facetten in de eenentwintigste eeuw.

Noten

- 1 Met dank aan A.L. van Schelven voor zijn aanvullingen op dit artikel.
- 2 Lydia Tacx, 'Hard werken en je kersenpit gebruiken. Wetenschap voor eredoctor Boot slechts liefhebberij' *UT Nieuws* vrijdag 29 november 1996.
- 3 Ook zijn proefschrift uit 1935 *De Twentsche katoennijverheid 1830-1873* kwam in de avonduren tot stand na zijn dagelijkse werkzaamheden bij Hedeman.
- 4 Boudewijn Buch, *Bibliotheken* (Amsterdam, 1984), p. 178
- 5 Vraaggesprek te Holten op 29 juni 1999.
- 6 Citaat van Jorge Luis Borges in: Boudewijn Buch, *Bibliotheken* (Amsterdam, 1984), p. 178
- 7 Illustratief voor de wijze waarop Boot zijn collectie beheerde in Tasmanië is de televisie-uitzending van 17 juni 1990 van het VARA-programma 'Buch', waarin Boudewijn Buch circa 10 minuten spreekt met verzamelaar Boot.
- 8 De redactie is dank verschuldigd aan de heren Daalmans en Van der Meer van de Universiteitsbibliotheek Twente, die hen gelegenheid boden tot het aanschouwen van de collectie Boot, hoewel de collectie officieel nog niet toegankelijk is voor derden.
- 9 In de mode. Thema-aflevering van *Stichts historisch contact. Nieuwsbrief van de Stichting Stichtse geschiedenis* (zomer 1999), 12 pagina's, ISSN 0928-849X.